
ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN - POLONIA

VOL.LX, SUPPL. XVI, 641

SECTIO D

2005

Institute of Human Sciences, Department of Pedagogy and Health Education, Academy of Physical Education, Cracow
Department of Anthropology, Academy of Physical Education, Cracow
Instytut Nauk Humanistycznych, Zakład Pedagogiki i Wychowania Zdrowotnego, Akademia Wychowania Fizycznego, Kraków.
Katedra Antropologii, Akademia Wychowania Fizycznego, Kraków.

WERONIKA WRONA-WOLNY¹, JANUSZ BRUDECKI², MARTA WDOWIK¹

Sportsmen alcohol drinking and its consequence

Picie alkoholu przez sportowców a konsekwencje z nim związane

Niepohamowany i niekontrolowany pociąg do konsumpcji alkoholu został po raz pierwszy naukowo opisany przez Beniamina Rush'a w 1784r, a sklasyfikowany i nazwany jako *derilium tremens* przez Pearsona i Suttona w 1813r (Mann 2000). Zjawisko nałogowego pożądanego alkoholu i symptomu uzależnienia od niego były przedmiotem wielu XIX-wiecznych badań. W Europie i Stanach Zjednoczonych pod wpływem wzrastającego spożycia alkoholu rozwinęły się bardzo mocno ruchy nawołujące do wstrzeźliwości. Ich rozwój i aktywność badacze tamtego okresu wiązali szczególnie z rozwojem industrializacji. Obecnie prowadzone badania podstawowe ukazują mechanizm oddziaływania alkoholu na organizm i powstawanie uzależnień. Badania społeczne są koniecznym ich uzupełnieniem, gdyż pokazują one postawy wobec zjawiska picia i mogą być użyteczne nie tylko ze względów poznawczych, ale także stworzyć podstawę do organizowania działań profilaktycznych.

Badania grupy społecznej, zajmującej się uprawianiem sportu (w stopniu zaawansowanym – zawodniczo, na najwyższym poziomie), która stanowi dla wielu młodych ludzi wzorzec postępowania, służą zarówno opisaniu zjawiska nadużywania alkoholu, jak również badaniu strategii zachowań, które prowadzą do podejmowania bądź przeciwdziałają podejmowaniu picia (Wrona-Wolny i wsp. 2004).

Ryzykiem w życiu człowieka określa się różne działania mające prawdopodobieństwo negatywnych konsekwencji zarówno dla zdrowia fizycznego, psychicznego oraz otoczenia społecznego. Do najpoważniejszych zachowań ryzykownych zalicza się: palenie tytoniu, używanie alkoholu, używanie innych środków psychoaktywnych, wczesną aktywność seksualną oraz zachowania agresywne i przestępcze. Częstość aktywności związanych z podejmowaniem ryzyka zwiększa się z wiekiem, ze szczytem między 15 a 25 rokiem życia (Woynarowska 1995).

Celem pracy jest analiza częstości występowania konsekwencji podejmowanych zachowań ryzykownych, które miały związek z nadużywaniem alkoholu przez osoby uprawiające sport.

MATERIAŁ I METODY

Badania ankietowe przeprowadzono w latach 2001-2003 roku. Przebadano 343 zawodników (161 kobiet, 182 mężczyzn) uzyskujących najlepsze wyniki sportowe z dyscyplin, należących do następujących kategorii: gry zespołowe (piłka nożna, ręczna, koszykowa, siatkowa); sporty indywidualne (pływanie, gimnastyka, lekkoatletyka) oraz sporty 1x1, w których zawodnik trenował z drugim zawodnikiem (tenis stołowy, judo i boks). Spośród pytań wybrano do analizy wyłącznie stwierdzenia dotyczące problemów związanych z nadużywaniem alkoholu. Analizowano zależność częstości występowania zachowań ryzykownych od czynników niezależnych takich, jak: płeć, grupa wiekowa, kategoria dyscypliny, a do analizy wykorzystano test Chi². W badaniach brali udział zawodnicy w wieku 18-29 lat, podzieleni na 3 kategorie wiekowe: do 21 lat, 22-25 lat i powyżej 25 lat.

WYNIKI

Tabela 1 zawiera zestawienie częstości odpowiedzi w analizowanych pytaniach ankietowych, dotyczących zachowań ryzykownych oraz poziomy istotności różnic w grupach płci, kategorii wiekowej i kategorii dyscypliny sportowej.

Aż 28,3% wszystkich badanych zadeklarowało, że w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem przynajmniej raz się upiło (częściej mężczyźni, $p=0,001$; zawodnicy sportów 1x1 częściej niż 2 razy, $p=0,03$). Jednocześnie 9,3% z nich przyznało się do zatrzymania przez policję z powodu jazdy pod wpływem alkoholu, przy czym częściej byli to mężczyźni ($p=0,001$). Wśród kłopotów, które spowodowało nadużywanie alkoholu w życiu badanych sportowców najczęściej występowały: finansowe (6,1%), z policją (5,5%), w życiu sportowym (4,4%), zdrowotne i towarzyskie (po 4,1%). Do przeżycia mającena alkoholowego przynajmniej raz w życiu przyznało się 5,3% badanych. Zachowania agresywne pod wpływem alkoholu najczęściej przypisują innym zawodnikom trenujący sporty 1x1, najrzadziej trenujący gry zespołowe ($p=0,04$). Jednocześnie zaledwie 2% badanych nie posiadało dostatecznej wiedzy dotyczącej dopuszczalnej ilości spożywania alkoholu do prowadzenia pojazdów mechanicznych.

DYSKUSJA

Wyniki badań wskazywały na widoczne konsekwencje, a także podejmowane przez nieliczną grupę respondentów zachowania ryzykowne. Wśród ofiar śmiertelnych wypadków drogowych, spowodowanych pod wpływem alkoholu osoby w wieku 18-29 lat stanowią dosyć liczebną grupę (Quigley, Marlatt 2000). Podejmowanie takich zachowań ryzykownych przez sportowców dotyczyło głównie mężczyzn. Badania Lex i wsp. (1994) pokazały, że prowadzenie pojazdów przez kierowców, którzy są pod wpływem alkoholu było coraz radsze wśród mężczyzn, a częściej spotykane wśród młodych kobiet. Wcześniej na zjawisko to zwrócił uwagę Popkin (1991). Nieliczni sportowcy doświadczali też różnych kłopotów związanych z nadmiernym spożywaniem alkoholu, takich jak: finansowych, z policją, w życiu sportowym, zdrowotnym i towarzyskim. Badania Nelsona i Wechslera (2000) wskazywały na większą liczbę dolegliwości bezpośrednio związanych ze spożywaniem alkoholu w badanej grupie.

WNIOSKI

1. Zważywszy na zagrożenia związane z prowadzeniem pojazdów pod wpływem alkoholu, niemal 10% sportowców przyznało, iż zdążyło im się takie zachowanie
2. U badanych nie obserwuje się szczególnego nasilenia zachowań agresywnych pod wpływem alkoholu, natomiast jedynie zawodnicy uprawiający dyscypliny 1x1 przypisują je innym sportowcom.
3. Nadużywanie alkoholu rodzi szereg negatywnych konsekwencji, które w badanej grupie najczęściej dotyczyły problemów: finansowych (6,1%) i z policją (5,5%). Były to jednak zdarzenia sporadyczne, a nie stały problem.

LITERATURA

1. Lex, B.W. i wsp. Components on antisocial personality disorder among women coivicted for drunken driving. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1994, 708; 49-58.
2. Mann K., Herman D., Heinz A. One hundred years of alcoholism: the twentieth century. *Alcohol and Alcoholism*, 2000, 35, 10-15.
3. Nelson T. F., Wechsler H. Alcohol and college athletes. *Medicine & Science in Sport & Exercise*, 2000, 33, 43-47.
4. Popkin C.L., Drinking and driving by young females. *Accident Analylsis and Prevention* 1991, 23; 37-44.
5. Quigley L., Marlatt A. Picie alkoholu wśród ludzi dorosłych w młodym wieku. Powszechność, wzorce i konsekwencje. (W:) A. Bidziński (tłum.), Picie alkoholu w różnych okresach życia. Seria: Alkohol a zdrowie nr 25, Wydanie I PARPA, Warszawa, 2000, 112-128.
6. Woynarowska B.(red.) Promocja zdrowia dzieci i młodzieży w Europie. Edukacja zdrowotna w szkole. *Polski Zespól ds. Projektu Szkoła Promująca Zdrowie*, Warszawa, 1995, 153-162.
7. Wrona – Wolny W., Wdowik M., Brudecki J. Postawy piłkarzy a ich motywy spożywania alkoholu. *Medicina Sportiva*, 2004. Vol 8, Supl. 1; 199- 200.

Tabela 1. Częstości występowania i istotność różnic zachowań ryzykownych wśród sportowców

	zawodnicy razem	18-21 lat	22-25 lat	powyżej 25 lat	ko- biety	mężczy- źni	indyw- idualne	sporty 1x1	gry ze- społo- we
	N=343	N=160	N=134	N=49	N=161	N=180	N=93	N=21	N=229
Miałem kłopoty z powodu spożywanego alkoholu	%	%	%	%	%	%	%	%	%
rodzinne	2,62	0,63	2,99	8,16	1,24	3,85	1,08	4,76	3,06
zdrowotne	4,08	3,75	4,48	4,08	3,11	4,95	6,45	4,76	3,06
finansowe	6,12	4,38	5,97	12,24	5,59	6,59	8,60	9,52	4,80
towarzyskie, sąsiedzkie itp.	4,08	4,38	4,48	2,04	2,48	5,49	2,15	9,52	4,37
w życiu sportowym	4,37	3,75	4,48	6,12	1,86	6,59	9,68	9,52	1,75
w pracy zawodowej	0,29	0,00	0,75	0,00	0,62	0,00	0,00	0,00	0,44
z policją	5,54	2,50	7,46	10,20	1,86	8,79	3,23	19,05	5,24
Sportowcom po wypiciu alkoholu towarzyszą takie zachowania jak agresja, bijatyki?	%	%	%	%	%	%	%	%	%
tak	18,66	18,75	22,39	8,16	14,91	21,98	20,43	42,86	15,72
nie	37,61	40,63	31,34	44,90	40,99	34,62	34,41	28,57	39,74
nie wiem	43,15	40,63	45,52	44,90	43,48	42,86	44,09	28,57	44,10
<i>istotność różnic (test Chi-kwadrat)</i>		NS			NS		0,043		
	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak
Czy miałeś kiedykolwiek kłopoty w pracy z powodu picia alkoholu?	2,33	1,25	2,99	4,08	1,86	2,75	0,00	4,76	3,06
<i>istotność różnic (test Chi-kwadrat)</i>		NS			NS		NS		
Czy miałeś/ęś kiedykolwiek delirium tremens (majaczenie alkoholowe) nasilane drżenia, czy słyszałeś głosy lub widziałeś nie istniejące rzeczy po nadużyciu alkoholu?	5,25	5,00	5,97	4,08	4,35	6,04	5,38	14,29	4,37
<i>istotność różnic (test Chi-kwadrat)</i>		NS			NS		NS		
Czy przebywałeś/aś kiedykolwiek w szpitalu z powodu picia?	1,46	1,25	1,49	2,04	1,86	1,10	0,00	4,76	1,75
<i>istotność różnic (test Chi-kwadrat)</i>		NS			NS		NS		
Czy byłeś/ęś kiedykolwiek zatrzymany za prowadzenie pojazdu po użyciu alkoholu lub kiedykolwiek prowadziłeś pojazd po wypiciu alkoholu (tak)?	9,33	6,88	9,70	16,33	3,11	14,84	5,38	14,29	10,48
<i>istotność różnic (test Chi-kwadrat)</i>		NS			0,001		NS		
Czy kiedykolwiek...	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak	% tak
odczuwałeś(aś) potrzebę ograniczenia picia	15,16	13,75	15,67	18,37	8,07	21,43	18,28	23,81	13,10
irytowałeś(aś) się, gdy ktoś krytykował Cię za to, że pijesz	11,37	10,00	9,70	20,41	10,56	12,09	9,68	23,81	10,92
miałeś(aś) wyrzuty sumienia z powodu picia	24,49	20,00	27,61	30,61	18,01	30,22	29,03	28,57	22,27
odczuwałeś(aś) potrzebę wypicia zaraz po przebudzeniu	2,62	1,88	2,24	6,12	0,62	4,40	1,08	4,76	3,06
myślałeś(aś), że masz problemy alkoholowe	4,96	5,00	5,22	4,08	1,86	7,69	5,38	9,52	4,37
<i>istotność różnic (test Chi-kwadrat)</i>		NS			0,001		NS		

	zawodnicy razem	18-21 lat	22-25 lat	powyżej 25 lat	ko- biety	mężczy- źni	indyw- idualne	sporty 1x1	gry ze- społo- we
	N=343	N=160	N=134	N=49	N=161	N=180	N=93	N=21	N=229
Ile razy w ciągu ostatnich 30 dni upiłeś się?	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1-2 razy	21,28	20,00	23,13	20,41	14,29	27,47	20,43	9,52	22,71
3-5 razy	5,25	5,63	5,97	2,04	2,48	7,69	4,30	14,29	4,80
6-9 razy	0,87	0,63	1,49	0,00	0,00	1,65	1,08	0,00	0,87
10-19 razy	0,29	0,63	0,00	0,00	0,62	0,00	0,00	0,00	0,44
20-29 razy	0,29	0,00	0,75	0,00	0,00	0,55	0,00	4,76	0,00
30 lub więcej	0,29	0,63	0,00	0,00	0,00	0,55	0,00	0,00	0,44
<i>istotność różnic (test Chi- kwadrat)</i>		NS			0,001		0,031		
Ile drinków, Twoim zdaniem, możesz wypić i legalnie prowadzić samochód?	%	%	%	%	%	%	%	%	%
żadnego	70,55	69,38	73,88	65,31	77,02	64,84	75,27	52,38	70,31
0,5 drinka lub mniej	20,70	19,38	19,40	28,57	18,01	23,08	16,13	28,57	21,83
1 drink	4,96	5,63	3,73	6,12	1,24	8,24	4,30	14,29	4,37
2 drinki	0,87	1,25	0,75	0,00	0,62	1,10	2,15	0,00	0,44
3 drinki lub więcej	1,17	1,88	0,75	0,00	0,00	2,20	0,00	4,76	1,31
<i>istotność różnic (test Chi- kwadrat)</i>		NS			0,005		NS		

STRESZCZENIE

Ryzyko jest nierozłącznie związane ze sportem. Istnieje jednak inny jego rodzaj, prowadzący do szkód w zdrowiu. Do najpoważniejszych zachowań ryzykownych zalicza się: palenie tytoniu, używanie alkoholu, używanie innych środków psychoaktywnych, wczesną aktywność seksualną oraz zachowania agresywne i przestępcze. Celem pracy jest analiza podejmowania zachowań ryzykownych u sportowców, których przyczyną jest nadużywanie alkoholu. Przebadano 343 zawodników (161 kobiet, 182 mężczyzn). Stwierdzono, że prawie 10% badanych prowadziło przynajmniej raz w życiu pojazd mechaniczny pod wpływem alkoholu. Najczęstszymi negatywnymi konsekwencjami wynikającymi z nadużywania alkoholu przez sportowców były problemy finansowe (6,1%) i z policją (5,5%). Problemy te były zdarzeniami sporadycznymi.

SUMMARY

Risk is permanent in sport life. There is existing other its type, which is reason of health problems. To common risk behaviours are smoking, drinking alcohol, using other psychoactive agents, early sexual activity or aggressive and crime behaviours. The aim of this study is analysing risk behaviours in elite sportsmen, which are the reason of drinking alcohol. 343 elite sportsmen (161 women and 182 men) were investigated. It was found that nearly 10% of them were driving after drinking alcohol at least once. The common negative consequences of alcohol abuse in sportsmen were financial problems (6,1%) and with police (5,5%). Its problems were sporadic.